

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za zapadnoslavenske jezike i književnosti

Katedra za slovački jezik i književnost

Tea Paleščak

Diplomski rad

SLOVAČKI JEZIK NA CHATU

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Martina Grčević

Zagreb, rujan 2018.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Kratka povijest računalne komunikacije i chata	2
3. Osnovni pojmovi chat komunikacije	3
4. Slovačke chat stranice i njihovi korisnici	4
5. Osobitosti chat komunikacije	6
5.1. Sintaksa chat razgovora	7
5.2. Dijakritika	9
5.3. Interpunkcija i velika slova.....	11
5.4. Leksik chat razgovora – internet žargon.....	13
5.4.1. Tuđice	14
5.4.2. Kratice.....	16
5.4.3. Vulgarizmi i pejorativi.....	19
5.4.4. Umanjenice	20
5.5. Emotikoni	20
5.6. Tipfeleri	24
5.7. Izražavanje emocija	25
6. Zaključak	28
7. Literatura:	29

Sažetak

Cilj ovog rada je prikazati osobitosti slovačkog jezika u online komunikaciji, konkretno na chatu. Učinit ćemo to analizirajući primjere chat komunikacije preuzete sa slovačkih chat portala Kecaj.sk i Pokec.sk, koji su ostavljeni u izvornom obliku. Rad analizira sintaksu jezika na chatu, poštivanje pravopisnih pravila, leksik chat razgovora i njegove karakteristike te načine izražavanja emocija slovačkih chat korisnika.

Ključne riječi: chat, online komunikacija, analiza

Resumé

Cieľom tejto práce je poukázať na osobitosť slovenského jazyka v online komunikácii na internete, s dôrazom na komunikáciu chatovú. Pritom sa budeme opierať o analýzu príkladov chatovej komunikácie prevzatých zo slovenských chatových stránok Kecaj.sk a Pokec.sk. Použité príklady sú ponechané v pôvodnej podobe. V práci budeme analyzovať syntax chatového jazyka, dodržiavanie jeho pravopisných pravidiel, lexiku chatových rozhovorov a jej charakteristiky a tiež spôsob vyjadrovania emócií komunikantov na slovenskom chate.

Kľúčové slová: chat, online komunikácia, analýza

Abstract

The goal of this thesis is to present the features of the Slovak language in online communication, specifically in chat rooms. We shall accomplish this by analysing examples of chat communication taken from the Slovak chat portals Kecaj.sk and Pokec.sk, which are given in their original form. The thesis analyses the syntax of the language in the chat rooms, adherence to orthographic rules, the lexis of chat conversation, its characteristics and the ways of expressing emotions among Slovak chat room users.

Key words: chat, online communication, analysis

1. Uvod

Naziv ovog diplomskog rada je *Slovački jezik na chatu*. Cilj rada je obraditi jezik korisnika chata kao jednog od oblika komunikacije putem računala. To ćemo učiniti s nekoliko odabranih aspekata koncentrirajući se najviše na razlike između jezika koji koriste korisnici chata i slovačkog standardnog jezika te otkriti i objasniti specifičnosti tog jezika. U radu će biti korišteni primjeri iz chat razgovora uočenih i vođenih na slovačkim chat stranicama *Kecaj.sk* i *Pokec.sk*. Na stranici *Kecaj.sk* proveli smo sveukupno oko mjesec dana aktivnog proučavanja razgovora korisnika chata dostupnih na „javnom“ dijelu chata (tj. sobama za razgovor u kojima se nalaze prijavljeni korisnici) u razdoblju od lipnja do kolovoza 2018. godine. Jezik chata na stranici *Pokec.sk* proučavali smo još 2014. godine i na tom smo chatu proveli dva tjedna te smo vodili i privatne razgovore s nekolicinom korisnika. Većina primjera kopirana je sa stranice *Kecaj.sk*, a prisutno je i nekoliko sa stranice *Pokec.sk*. U tim će primjerima biti prikazane i potom analizirane tipične i najčešće korištene riječi, kratice, načini izražavanja emocija sudionika chata, korištenje interpunkcijskih i dijakritičkih znakova te internet žargona. Bitno je naglasiti da nijedan od primjera koji će biti navedeni u radu nije ni na koji način mijenjan i prilagođavan, već je izravno preuzet iz razgovora te ostaje u svojem originalnom obliku. Primjeri koji slijede u radu većinom su preuzeti iz već spomenutog „javnog“ dijela chata gdje svi prijavljeni korisnici mogu istovremeno komunicirati, ali bit će dana i nekolicina primjera iz privatnih razgovora autorice ovog rada vođenih jedan na jedan sa slovačkim korisnicima. Također, neki od primjera su preuzeti direktno iz literature te će to biti jasno naglašeno.

Temu smo odabrali potaknuti činjenicom da su razvoj tehnologije i pojava chat stranica na internetu, a danas i mobilnih aplikacija za brzo izmjenjivanje poruka, rezultirali zanimljivom pojavom da jezik virtualne komunikacije polako prelazi i u jezik realnog svijeta, tj. komunikaciju licem u lice.

Hipoteza koju postavljamo na početku ovog rada je da slovački jezik slovačkih korisnika chata odudara od standarda, da prevladava razgovorni stil u pisanoj formi, da se pravopisna pravila ne poštuju te da se korisnici ne koriste samo slovačkim jezikom, već da je prisutna fuzija s engleskim. Također, pretpostavljamo da korisnici za izražavanje emocija ne koriste potpune rečenice pa čak ni riječi, već se izražavaju pomoću emotikona i na određeni grafički način isticanjem pojedinih riječi.

2. Kratka povijest računalne komunikacije i chata

Pojam *chat* dolazi iz engleskog jezika kao kratica za *Conversational Hypertext Access Technology*, a na hrvatski ga prevodimo kao razgovor, razgovarati tj. čavrljati. Slovačku varijantu engleske riječi *chat* vidimo u samim nazivima chat stranica koje smo posjetili: *kecat'* i *pokecat' si* (popričati). Danas se pojam *chat* koristi za gotovo svaki oblik razgovora ili diskusije na internetu u realnom vremenu. Mochňacká kaže da je chat „iluzorni prostor gdje se vode razgovori prema interesu o određenoj temi“ (Mochňacká, 2008:538)¹. Demčišáková (2001:130) objašnjava proces pristupanja tom obliku virtualne komunikacije: korisnik se spoji na web stranicu nekog od postojećih chatova gdje se potom pojavi nekoliko soba (*miestnosti*) podjeljenih po temama. Nakon što korisnik uđe u odabranu *miestnosť* ima opciju razgovarati sa svima prisutnima, dakle javno ili pak privatno s korisnikom ili korisnicima koje odabere.

Chatu kao virtualnoj komunikaciji prethodilo je nekoliko drugih medija i programa koji su korisnicima interneta to omogućavali. Šezdesetih su se godina u SAD-u prve računalne mreže koristile diljem sveučilišta te je nastala potreba za programima koji bi omogućavali izravnu i neizravnu komunikaciju s drugim korisnicima mreže (Demčišáková, 2001:130). Rezultat toga bila je klasična elektronička pošta, e-mail. Prednost e-maila bila je ta što su infomacije i vijesti bile u spremniku poruka adresata u roku od nekoliko sekundi i što je bilo (i još uvijek je) moguće uz tekst „prikvačiti“ različite dokumente i slike te također sve to poslati na više e-mail adresa odjednom. Nedostatak je što e-mail ne garantira komunikaciju u realnom vremenu već u trenutku kad primatelj e-maila primi, tj. pročita e-mail, što može varirati od nekoliko minuta, dana, pa čak i mjeseci ovisno koliko često primatelj provjerava svoju elektroničku poštu.

Postoje i programi za izravnu komunikaciju među pojedincima, a to su *talk* programi (od eng. *talk* što označava *razgovor*). Ti programi omogućavaju izravnu komunikaciju sa poznatom osobom u realnom vremenu, ali kod njih je problem što je moguće komunicirati samo s jednom osobom i bitno je znati kojim se računalom u mreži koristi.

Potreba za razgovorom s neograničenim brojem ljudi u realnom vremenu je i dalje postojala, a uspjela se realizirati osamdesetih godina dolaskom interneta u europske visoke škole nakon čega je Finac Jarkko Oikarinen u kolovozu 1988. na Sveučilištu u Ouluu stvorio program nazvan Internet Relay Chat, tj. IRC (doslovni prijevod je „razgovor putem

¹ „Je to iluzórny priestor, v ktorom prebiehajú rozhovory podľa záujmu o určitú tému.“

interneta“). Prema Demčišákovoj (2001), odlika IRC-a je ta da je istovremeno moguća komunikacija s više osoba od kojih svaka ima svoje originalno ime, tzv. *nickname* ili skraćeno *nick*. Velik broj sudionika susreće se na IRC-u na nekoliko tisuća komunikacijskih kanala gdje vode izravne razgovore u realnom vremenu. Kanali su podijeljeni prema temama i jezicima. Značajna razlika između IRC-a i klasičnog dijaloga je ta da je moguće ignorirati drugog sudionika naredbom *ignore* (ignoriraj) koja mu onemogućava kontaktiranje osobe koja je odabrala tu naredbu.

Razvojem *world wide web*-a (skraćeno *www*) počeli su se pojavljivati chatovi na osnovi IRC-a koji su omogućavali komunikaciju sudionika u prostoru *world wide web*-a. Masovno korištenje chata počinje oko druge polovice devedesetih godina. Revolucija internet komunikacije dogodila se 1996. godine kada je mala izraelska tvrtka Mirabilis uvela na tržište program ICQ i istoimeni servis. Macich (2012) kaže da u usporedbi s današnjim ICQ-om bio je puno primitivniji te je dopuštao samo tekstualnu komunikaciju bez ikakvih dodatnih funkcija (prema: Kameníková, 2013:9).

3. Osnovni pojmovi chat komunikacije

Slovački naziv za korisnike chata je slovackizirana engleska riječ - *chatist* [četist]. To su korisnici koji su prisutni u internetskom prostoru ili na kanalu chat programa koji se naziva *chatroom* što doslovno znači soba za razgovor. Jedan od najbitnijih pojmova vezan za chat je *nickname*, tj. *nick* – nadimak koji korisnik mora izmisliti pri prijavi na chat. *Nick* je virtualni identitet sudionika dijaloga. Njegova je glavna prednost to da se korisnici ne moraju držati nikakvih društvenih konvencija i mogu se „sakriti“ iza svog nadimka (Mochňacká, 2008). Iako na internetu postoji određen bonton i etika ponašanja, tzv. netiketa (*netiquette*) koja razvojem tehnologije i sve većim brojem korisnika interneta ima sve više pravila, ne pridržavaju ih se svi. Tako postoje internet *trollovi*, *spammeri*, *flooderi* kojima je cilj onemogućiti normalan tijek razgovora na način da „zasipavaju“ prostor u kojem se vodi razgovor nebitnim i nepotrebnim izjavama, linkovima i slično. Razlozima zašto to rade se nećemo baviti u ovom radu jer je to tema za sebe, no morali smo spomenuti tu vrstu korisnika kako bismo objasnili još nekoliko pojmova, a to su *admin* ili administrator, osoba čija je zadaća *bannati* te korisnike koji se ne pridržavaju pravila. Administratori nadgledaju razgovore na chatu koji se vode javno te imaju pravo izbaciti korisnike koji se ne ponašaju u

skladu s pravilima ili koji vrijeđaju ostale korisnike na vjerskoj, rasnoj ili bilo kakvoj drugoj osnovi.

Mochňacká u svom radu iz 2008. prilikom objašnjavanja pojmova vezanih za chat spominje kako je za pristup chatu potrebno priključiti se na internet te da je to moguće napraviti od kuće ili „u popularnim kafićima, tzv. *net cafés*“. U današnje vrijeme, dakle deset godina kasnije, možemo reći da je svaki kafić *net café* obzirom na to da sada gotovo svi omogućavaju svojim gostima prijavu na WiFi kafića. Isto je i s ostalim ugostiteljskim objektima, a većina gradova u svom užem centru nudi besplatni gradski WiFi tako da je danas ljudima pristup internetu udaljen samo jedan „klik“ bilo preko laptopa ili pak mobilnog uređaja.

4. Slovačke chat stranice i njihovi korisnici

Statistika govori da je „krajem 2010. godine broj slovačke populacije na internetu bio je oko 2 394 000, što je više od 44% svih Slovaka. U slučaju mlađe populacije taj je postotak i puno veći, budući da mladi ljudi dnevno provode mnogo vremena na internetu. Što se tiče slovačkih domena na internetu, ta je brojka do kraja 2010. prešla granicu od 231 000“.²

Prema Demčišákovoj Slovaci koriste IRC program i web chat. Razlika između njih je u tome što je IRC malo teže dostupan program te njega koriste pojedinci koji su vještiji u korištenju računala, a to se očituje i u njihovom jeziku. Web chatovi su dostupniji i posjećuje ih mnogo više ljudi. Kako bi pristupili chatu, svi moraju posjedovati barem osnovno znanje o korištenju i naredbama (priključivanju, registraciji, umetanje informacija, slanju datoteka) pomoću kojih će se sporazumijevati (Mochňacká, 2008:539).

Slovačke chat stranice koje smo posjetili (*Kecaj.sk* i *Pokec.sk*) funkcioniraju na istom principu: nakon otvaranja web stranice osoba se prvo mora registrirati (prijavom e-mailom ili brojem telefona) te prijaviti na chat. Kako bi to obavila, mora osmisliti svoj nadimak i lozinku. Sljedeći korak je odabir *miestnosti*, tj. sobe za razgovor koje su uglavnom tematizirane. Konkretno, na chatu portala *Kecaj.sk*, otkuda smo prikupili najviše primjera za

² *Slovenský jazyk v digitálnom veku*: „Na konci roka 2010 bola veľkosť slovenskej internetovej populácie približne 2 394 000, čo je viac ako 44 % všetkých Slovákov. V prípade mladšej generácie je toto percento omnoho vyššie, keďže mladí ľudia trávia počas dňa mnoho času na internete. Do konca roka 2010 prekročil počet slovenských domén hranicu 231-tisíc.“ (s.12)

ovaj rad, neke od *miestnosti* su: *Zoznamka, Nad 20 rokov, Nášťročný, Seniori, Pokecajme si, Pohodička, Dobré rady, Vážny vzťah*. Na oba chat portala (*Kecaj.sk* i *Pokec.sk*) moguće je vidjeti ne samo nadimke osoba koje su trenutno na chatu, već i detaljnije osobne informacije o njima te čak i njihove fotografije (ukoliko su ih te osobe dale prilikom registracije i prijavljivanja na stranicu, tj. prilikom kreiranja vlastitog profila). Prilikom uređivanja profila osoba može popuniti upitnik o fizičkom izgledu, jezicima koje govori, zanimanju, interesima, je li pušač ili ne, najdražoj boji, hrani itd.

Prijavljivanjem i ulaskom u prostor chata primijetili smo da je broj korisnika chata najveći u popodnevnom i večernjim satima što je logično obzirom da većina ljudi radi ili studira te tijekom dana nemaju vremena za chat. Mnogima chat služi za ispunjavanje slobodnog vremena.

Kameníková u svom radu kaže kako je chat zamjena za običnu međuljudsku komunikaciju te pretpostavlja da nekim korisnicima chata nedostaje upravo ta komunikacija s drugima u realnom svijetu, dok neki jednostavno više preferiraju virtualnu alternativu. Prema Kameníkovoj korisnici mogu predstavljati neku od sljedećih grupa ljudi: osamljene ili sramežljive ljude, ljude koji preferiraju elektroničku komunikaciju te oni koji koriste (a možda na neki način i iskorištavaju) anonimnost koju pruža virtualni svijet (Kameníková, 2013:10). Demčíšáková napominje da „većinom komuniciraju potpuno nepoznati ljudi koji se upravo preko računalne mreže upoznaju, što može dovesti i do osobnog kontakta“ (Demčíšáková, 2001:129)³. Neki korisnici imaju određene interese te dolaze na chat pronaći i razgovarati s istomišljenicima, a neki, kao što ćemo moći vidjeti iz primjera, dolaze tražiti nove prijatelje ili partnere. Internet je mjesto gdje se ne moramo nužno identificirati s onime što na njemu radimo, a to znači da se na internetu možemo ponašati drugačije od onoga kako bismo se inače ponašali u stvarnosti (Ševčíková, Šmahel, 2010 prema: Kameníková, 2013:10).

Tijekom istraživanja i određenog vremena provedenog promatrajući razgovore na chat portalu *Kecaj.sk* primijetili smo nekoliko stalnih i jako aktivnih korisnika kojima je chat očito dio dnevne rutine te se među sobom već dobro poznaju. To će se moći primijetiti i kasnije u primjerima kad će se određeni *nickovi* pojavljivati češće nego drugi.

³ „Väčšinou komunikujú úplne neznámi ľudia, ktorí sa takto prostredníctvom počítačovej siete zoznamujú, čo môže viesť i k osobnému kontaktu.“

5. Osobitosti chat komunikacije

U ovom poglavlju dat ćemo kratak i općeniti osvrt na osobitosti chat komunikacije od kojih ćemo većinu nadalje u radu posebno obraditi i oprimjeriti.

Budući da chat kao međuljudska komunikacija čovjeku nije urođena jer joj, kako naglašava Mochňacká, nedostaje neverbalni dio (govor tijela, mimika i geste), ona dekonstruira društvene granice i gradi nove, alternativne granice postmodernog društva zagiranošću jezika, intertekstualnošću, brisanjem granica žanrova i stilova (Reid, 1991 prema: Mochňacká, 2008:543).

„Zajednički fizički prostor se u potpunosti gubi te se možemo osloniti samo na riječi i dogovorene znakove posebno vezane za chat kojima se razlikuje od ostalih vrsta komunikacije, ali se istovremeno želi približiti realnom razgovoru lice u lice,, (Mochňacká, 2008:543)⁴.

Tijekom prikupljanja primjera na chatu primijetili smo ono što govori i Findra o fizičkom prostoru i percepciji udaljenosti među korisnicima, a to je da iako su sugovornici fizički udaljeni, u okviru zamišljene komunikacijske iluzije ta se udaljenost prividno gubi i autori replika se „prave“ da su u izravnom, tj. fizičkom kontaktu (Findra, 2009). Korisnici se jedni drugima obraćaju u familijarnom tonu, ne persiraju, slobodniji su u svom pristupu, štoviše, ponekad se i preprisno obraćaju novopridošlom korisniku.

Findra također kaže da jezik korisnika i njegov način izražavanja govori o njegovom obrazovanju, karakteru, mentalitetu, o njegovom odnosu prema dialogu s partnerom, a zapravo i o odnosu sa samim sobom (Findra, 2009). No, uzmemo li u obzir činjenicu da osoba može biti potpuno drugačija online nego što je u stvarnosti, možemo pretpostaviti i mogućnost da će stvaranje te lažne osobnosti utjecati i na izražavanje osobe upravo kako bi se uklopila u ostatak društva na chatu.

Najznačajnije osobitosti ovog načina komunikacije koje smo primijetili tijekom prikupljanja primjera za analizu jesu:

- razbijena sintaksa

⁴ „Spoločný fyzický priestor sa úplne stráca, a preto sa môžeme spoľahnúť iba na slová a dohodnuté znaky, špecificky viažuce sa na chat, ktorými sa odlišuje od iných typov komunikácie, ale zároveň sa snaží priblížiť reálnemu rozhovoru face-to-face.“

- općenito nepoštivanje pravopisnih pravila (nekorištenje dijakritika, reduciranje interpunkcije)
- ekonomiziranje teksta - korištenje kratica (izvedenih od engleskih, ali i slovačkih izraza)
- korištenje internet žargona, vulgarizama i pejorativa
- jezična fuzija - korištenje tuđica, kalkova i cijelih izraza na stranom jeziku (uglavnom engleskom)
- izražavanje emocija pomoću emotikona, velikih slova, interpunkcija, uzvika
- neformalnost u izražavanju i obraćanju drugima

Mochňacká kaže kako je jezik chata kombinacija razgovornog jezika i internet žargona (slanga, profesionalizama, akronima) te da se potpuno književnim jezikom izražava minimalan broj korisnika. Razgovorni stil, čiji neutralan sloj tvore sredstva književnog jezika, bogato je dopunjen sredstvima ostalih varijeteta (Findra, 2004:204 – 205 prema: Mochňacká 2009:29).

5.1. Sintaksa chat razgovora

Što se tiče karakteristika sintakse chat razgovora, Demčišáková napominje kako se u razgovorima javlja tipičan razgovorni jezik. Sintaksa je razbijena, uočljivo je često nepridržavanje interpunkcijskih znakova što može rezultirati teže razumljivim rečenicama. To najviše ovisi o vremenskim i psihološkim faktorima jer korisnik sjedeći pred monitorom često komunicira s više ljudi istovremeno i zato, zbog nedostatka vremena i psihološkog pritiska da partneru na drugoj strani odgovori što brže, svoju misao izrazi površno tek toliko da ju partner može razumjeti (Demčišáková, 2001:132).

Rečenice nisu stilski uređene, glavni naglasak stavlja se na sadržaj izjave. Kako bismo to potkrijepili dat ćemo nekoliko primjera. U tim primjerima, a i ostalima u ovom radu, prvi nadimak je pošiljateljov, a drugi adresatov. U slučaju da na mjestu drugog nadimka piše *all* ili *on* nedostaje, to znači da je replika upućena svim korisnicima koji su trenutno prisutni u *miestnosti* (sobi). Na različitim chat portalima ti su nadimci različito odvojeni i mi ćemo ih unatoč vizualnoj nekonzistentnosti i mogućoj narušenoj estetici ostaviti u izvornom obliku kao što je već napomenuto u uvodu rada. Također, dio primjera koje ćemo iskoristiti kako

bismo prikazali osobitosti sintakse u razgovorima preuzet je iz rada Demčišákové: *Jazyk účastníkov internetových dialógov* iz 2001. godine.

Česte su nedovršene rečenice i konstrukcije kao u realnom dijalogu. Dijelovi rečenice redaju se linearno jedna za drugom bez ikakvog odjeljivanja:

ivanka15 «-» Z vanesu ani z nikym inim nepisem neviem co riesite vanesa ma ine starosti to len vy mna firt riesite a spol z nikym z kecaju nikde nepisem takze

Skautik «-» Candy mne to nevadi ze si rasista ale jedno mi neide do hlavy ze tu biely clovek to nema obdoby

Bajko) je tu niekto zo zlate moravce ale rychlo lebo za chvilu mi zacina hod. v usa alebo uz zacala. (primjer Demčišákové)

Nerijetko su dijelovi izjave odijeljeni pomoću nekoliko točaka (uglavnom dvije ili tri) čime se stvara dojam isprekidanog odgovora:

Runningman: ja som s nim zartoval a on to zle pochopil...a nechcel si to uz dat vysvetlit...tak som sa mu nakoniec ospravedlnil a bolo dobre...

borpost «-» toto je ich život.. a mozno i smrt.. kecaj je ich rodny kraj.. domovina...

Madlin)mucumel: tak sorry..vcera bola Trnavska delegacia na nasom Blavskom stretku...Traso a spol. ale inak neviem ktory je ktory... (primjer Demčišákové)

Korisnici pišu i složene sastavne rečenice, odijeljene tek veznicima i zarezima prilikom čega nastaje duga surečenica, poput one tipične za razgovor lice u lice:

svetlomajo)matador: Najprv chcem ponatierat ten spodok a potom sa mozem aj vozit, ale najprv to spravim a potom mozme aj do Nitry. (primjer Demčišákové)

Titanchamon «-» Candy Slnko nam vypalilo sietnicu vsetkym , ja som cital ze pozeranie do slniecka nam dodava energiu ale atmosfera ma neochranila pred jej skodlivymi vplyvmi a este som dostal aj upal na zahradke a to som mal faktor 50 hmm

Koriste se i duge surečenice bez interpunkcija i dijakritika što utječe na čitanje i razumljivost:

*barbieafc303 «-» ivanka15 ale vies ivka daco povies a este sibudes zla oni to dobre vedia
ale popru to aby sa mohl i hadat a sirit tie jejich chore klebety*

*Rado0025 «-» lucasino0 ti jebe oni tam maju urcite niečo vyzdražne alebo poplašne
zariadenie čo keď toje prepojene na policiu to ta nenapadlo dpč 😡*

Redoslijed riječi ponekad je isti kao i onaj kod izgovorenih misli u realnom razgovoru:

lungren)bubble: Preco poznas ma alebo ja teba? (primjer Demčišákové)

monikasl «-» Angel81 Asi sa veľmi nudiš že či? máš iné plány?

Sintaksa rečeničnih konstrukcija najčešće je emocionalno obojena, a to se očituje upravo u redoslijedu riječi i rečenica u složenim rečenicama. Prva mjesta zauzimaju leksička sredstva koja nose osnovni sadržaj informacije. Ta pojava ovisi o spontanom toku misli koje autor pošalje bez naknadnog uređivanja. Sudionici diskusije se često igraju riječima i rečeničnim konstrukcijama kako bi dali do znanja kakvog su raspoloženja (Demčišáková, 2001:134).

Nakon analize prikupljenih primjera, složili bismo se s Demčišákovom koja zaključuje da „se spontani usmeni izraz pojavljuje u pisanom obliku pri čemu se to najviše manifestira u sintaksi i leksiku“ (Demčišáková, 2001:134).⁵

5.2. Dijakritika

Ulaskom u prostor chata odmah se može primijetiti kako korisnici rijetko koriste dijakritičke znakove kao što su *dĺžeň* , *măkčeň*, *vokáň* i *dve bodky* te kvačice kod č, ž, š. Razlog je, logički pretpostavljamo, manjak vremena za korištenje dijakritika budući da mnogi korisnici razgovaraju s više osoba istovremeno te im je jednostavnije i brže pisati ignorirajući ih i ne zamarajući se pišu li ispravno. Dijakritike jesu važne u određenim riječima kod kojih korištenje istih može promijeniti značenje riječi, no vjerujemo da se sudionici chata razumiju i bez njih zahvaljujući kontekstu u kojem su te nepravilno napisane riječi iskorištene.

⁵ „ (...) spontánny hovorový komunikát sa objavuje vo výlučne písanej forme, pričom sa to najviac prejavuje v syntaktickej i lexikálnej oblasti.“

Večina korisnika nije koristila dijakritike, ovo su samo neki od primjera:

Titanchamon «-» Skautik Biely clovek a slnko opravuje robot

Skautik «-» Candy mene to nevadi ze si rasista ale jedno mi neide do hlavy ze tu biely clovek to nema obdoby

Lacko «-» josif visarionovic... pohni si uz lebo brzdis premavku...

Beky_zv «-» Toho som lubila ?:D a skade ty mozes vediet ci sme sa stretli alebo nie ????)

Iubinka «-» to je tak a je aj pravda kto sa stazuje treba od neho zobrat a kto sa vychvaluje treba mu pridat 😊

ElianaTop «-» admin skusal daco vypotit ale sa mu nepodarilo 😊

Naravno, postoje i iznimke te prilažemo i primjere u kojima su dijakritike korištene:

tullamore «-» Myslím, že ti stačilo už dnes

00nikusa005 «-» A už vidím jak kolega zúri že je tam sám

Titanchamon «-» Rado0025 Môžeš aj ty mňa 😊😊

Candy «-» all a takisto nerozumiem čo môže byť príčina, vari z toho slniečka?

možno je to dočasne, ale u väčšiny z vas je to podlamna od narodenia 😊

Mochňacká (2009:76) navodi slučajeve kada sudionici razgovora zamijenjuju slova s dijakritikom nekim drugim znakovima:

á = aa <glide> sp4nq dakujeme vaam, dakujeme vaam velmi pekne... :)

i = j (kod diftonga) <ejo> moshurka: mala by si ist na protialkoholické ljecenje 8-)

í = ii <glide> mno idem sa ja hrat, zatiim bye

ú = uu/oo <moaner> fuuha ; <sp4nq> glide: skoos

š = sh <ejo> moshurka: nemash zabrany? 8-))

ch = x <bosorka77> Mesjaciq no aspon sxudnem na lytkax :)

v = w <Krajo-> sranda wec

k = q <sp4nq> glide: vsaq naco Ti peniaze, hlavne ze mas pc :-)))

j = y <Mesjaciq> bosorka77: Hmm.. yo.. ale ked Ti teraz niekto vrati, zoberie Ta par metrov..

v = f <sPacho> to je super, ze aspon sam na vlastných ftipoch sa vies zabavit :)

Svi gore navedeni primjeri preuzeti su od Mochňacke. Moramo napomenuti kako se korisnici koji su bili aktivni na portalu *Kecaj.sk* u vrijeme kad i mi, nisu koristili ovim načinom pisanja te su uglavnom duge samoglasnike pisali bez dijakritika i nisu ih duplicirali da bi ostvarili dužinu ili su ih pisali pravilno stavljajući odgovarajuće dijakritike.

5.3. Interpunkcija i velika slova

Interpunkcija je skup znakova kojima se u pisanome tekstu odjeljuju rečenice i rečenični dijelovi, a pravila interpunkcije dio su pravopisne norme. U slovačkom jeziku koriste se: točka (.), uskličnik (!), upitnik (?), zarez (,), dvotočka (:), točka zarez (;), navodni znaci („“), crtica (–), spojnica (–), tri točke (...), zagrade (). Korisnici slovačkog chata koriste tek nekoliko, a to su najčešće tri točke, uskličnik i upitnik. Prisustvujući chatu, posebice u *miestnosti* gdje svi priključeni korisnici istovremeno komuniciraju jedni s drugima, primijetili smo kako korisnici često pretjeruju s korištenjem velikih slova, uskličnika i upitnika i to možemo objasniti njihovom željom da ih primijeti što više osoba koje su istovremeno u *miestnosti*, dakle, da skrenu pozornost na sebe:

Candy «-» all LUDIA VAM JEBE 🤔👍 VAM TAK NESKUTOČNE JEBE AŽ TO
NENI PEKNE OD VAS 🤔🤔🤔🤔🤔🤔🤔

Mohykan007 «-» Iubinka HEJ KDE SIII,,,

Candy «-» all KTO SI NESKA ASPOM TAK DOBRE ZAJEBAL AKO JA
LUDIA?? 🤔🤔🤔🤔 PRIZNAJTE SA!!!!

Plejadan: Fajn BABA z ---L---I---P---T---O---V---A--- na zoznamenie,
alebo aspon par pismeniek????

U zadnjem primjeru osim odvajanja slova crticama možemo primijetiti i pisanje određenih riječi velikim slovima koja se u internet komunikaciji obično smatraju nepristojnima jer označavaju vikanje. Ovdje korisnik *Plejadan* želi istaknuti točno određeni dio rečenice, tj. poruke kako bi ostalim korisnicima bilo jasno vidljivo ono što traži.

Kao što je već gore spomenuto, često se koriste i tri točke, uglavnom na dijelu rečenice gdje bi točka ili zarez bili ispravnije rješenje:

Runningman: ja som s nim zartoval a on to zle pochopil...a nechcel si to uz dat vysvetlit...tak som sa mu nakoniec ospravedlnil a bolo dobre... len sa mi nepacil ze hned utocil. volal sa Bajram Bajrami..;-).

Moguće je da u ovom slučaju *Runningman* piše na taj način kako bi ton razgovora bio smireniji, možda je to način njegovog izražavanja na internetu, njegov osobni stil pisanja. Ovdje također vidimo da korisnik početak rečenice piše neispravno, tj. malim slovom, ali je ime osobe o kojoj priča napisao ispravno koristeći veliko početno slovo imena i prezimena. Isti slučaj vidimo i u sljedećem primjeru korisnika *Skipy* koji je pravilno napisao ime države velikim početnim slovom:

Skipy: ;)) inak vo svete si nas dost zvyknu mylit so Slovinskom.

Obzirom na to da se neki korisnici ne prijavljuju na chat portale putem računala, već preko mobilnih uređaja događa se da početno slovo njihove rečenice zaista bude ispravno napisano, no u tim slučajevima ne možemo točno utvrditi je li to korisnik namjerno tako napisao ili je pametni mobilni uređaj automatski sam ispravio malo slovo na početku rečenice u veliko.

5.4. Leksik chat razgovora – internet žargon

Mochňacká (2012a:101) smatra da elektronička komunikacija u općenitom smislu više manje izravno odražava trenutno stanje jezika te da će promjene u jeziku biti najvidljivije u leksiku kao najotvorenijem jezičnom sustavu. Prema prvoj definiciji Hrvatskog jezičnog portala⁶, žargon je

„govor šireg socijalnog kruga karakteriziran izrazima, značenjima i sintagmama koji ne pripadaju standardu i normi; podlozan je pomodnosti, konkretizaciji i pojednostavljivanju (npr. vulgarizmi, barbarizmi, sociolekti, neprihvatljive tuđice i dr.“.

Internetski žargon kojim ćemo se mi baviti u ovom dijelu rada dan je, uz strukovni žargon, kao primjer sljedeće definicije:

„govor užeg profesionalnog kruga, uvriježeni jezik određene struke koji se spontano razvio neovisno o službenom nazivlju, osobit po tome što je riječima preuzetim iz govornoga jezika pridodao nova značenja koja često nisu razumljiva onima izvan struke“(Hrvatski jezični portal).

Žargon je svakodnevna pojava u chat razgovorima, a internet žargon pun je tuđica, kratica i akronima, vulgarizama i pejorativa, umanjenica te emotikona.

Prvo ćemo navesti primjere upravo za razgovorni jezik i slang kojim se korisnici koriste, budući da smo već spomenuli njegov utjecaj i prisutnost u komunikaciji na chatu jer je jedan od obilježja neformalne komunikacije. Uz te izraze navest ćemo i njihovu književnu varijantu.

sharkey «-» Kiara555 no, tak mas smolu (mat' smolu = mat' neúspeh, nepodariť sa)

Runningman: tak si mlada,ked si zarobis tak dojdes kuknut.. (kuknúť (sa) = pozerat', pozerat' sa)

Runningman: volal sa Bajram Bajrami..;-) fajn chalan celkom... (chalan = chlapec)

⁶ <http://hjp.znanje.hr/> (29.8.2018.)

<i>Rado0025 «-»</i>	<i>daky som ospali z toho piva</i> (dajaky, daky = nejaky)
<i>tullamore «-»</i>	<i>Aspoň bude sranda :D</i> (sranda = zábava, žart)
<i>pepik «-» Drevokocurik</i>	<i>budu mit novou profilovku</i> (profilovka = slika profila)
<i>lucasino «-»</i>	<i>Fajront</i> 🤪 (fajront = koniec pracovného času)
<i>Alexia «-»</i>	<i>Jožo prečo si furt ticho?</i> (furt = stále, neprestajne)

5.4.1. Tuďice

Razvojem tehnologije razvija se i mijenja jezik, u današnje doba u gotovo svaki jezik ušle su riječi engleskog porijekla za koje u većini jezika još ne postoje ekvivalenti, a ako i postoje još uvijek nisu dovoljno u upotrebi kako bi zamijenili engleske izraze. Engleski jezik je „primarni međunarodni jezik i glavni jezik interneta“ (Kameníková, 2013:25), stoga ne čudi da se u chat komunikaciji Slovaka, uz slovački, upravo on koristi najviše. Hladká spominje kako se najviše engleskih izraza pojavljuje u govoru mladih ljudi (Hladká, 2003:241 prema: Kameníková, 2013:25). Stvarnost je takva da su mladi, koji su ujedno i najčešći sudionici chat razgovora, takoreći okruženi engleskim jezikom, ne samo zbog tehnologija, već na njihovo izražavanje utječu glazba i obrazovanje.

Mochňacká napominje da nerijetko slovački korisnici prilagođuju engleske riječi, ne samo slovačkom zvučnom, već i gramatičkom i rječotvornom podsustavu. Daje nam i primjere iz poslovne komunikacije, koji se danas koriste i izvan nje, a to su glagoli poput *byť on/off – offnúť sa; log in/off – logoffnúť sa; work – workovať; past – pástnuť; e-mail – emailnúť; mejlnúť; save – sejnúť, zasejvovať* (Mochňacká, 2009:28).

<i>ivanka15 «-»</i>	<i>Off</i>	(Riječ <i>off</i> iskorištena je kako bi korisnica dala do znanja da napušta razgovor te bismo ju preveli kao „isključujem se, odlazim“.)
---------------------	------------	---

<i>Drevokocurik «-»kohut11</i>	<i>Mame malou vanu, sorry</i>	(„oprosti“)
--------------------------------	-------------------------------	-------------

<i>Rado0025 «-» Candy</i>	<i>cez čo boha email a ty si už poslal svojho</i>
---------------------------	---

<i>Titanchamon «-»</i>	<i>Time for Federer</i> 🍷	(„vrijeme je za Federera“)
------------------------	---------------------------	----------------------------

Titanchamon «-» *Vas je hovno po tom čo sa mi bavime ja sa tiež nevyjadrujem k vašim pičovinam tak **shuts up** :)*

U zadnjim primjeru je korisnik pogrešno napisao engleski izraz, pravilno bi bilo *shut up*, ali unatoč tome poruka koju je želio prenjeti je jasna- da ostali korisnici „zašute“.

Osim engleskih riječi i izraza, uočili smo i nekoliko izraza na drugim jezicima te prilažemo primjere i za njih:

<i>Plankton «-»</i>	<i>Vivat USA</i>	(„Živio SAD“)
<i>00nikusa005 «-»</i>	 <i>fertig</i> 	(„gotovo“)
<i>adam141 «-»</i>	<i>das ist tshirt</i>	(„to je majica kratkih rukava“)
<i>Candy «-» 00nikusa005</i>	<i>BONNE NUIT MON CHERRI</i> <3 	
(„laku noć, dušo moja“)		

Vidljivo iz naših primjera je da je većina izraza napisanih na nekom od stranih jezika napisana gramatički točno, no to nije uvijek slučaj jer chat posjećuju ljudi različitog stupnja obrazovanja i znanja stranih jezika. Obzirom da su u primjerima izrazi na stranim jezicima prilično kratki i da se ponekad radi samo o jednoj riječi, na temelju toga ne možemo odrediti koliko dobro korisnici koji su ih iskoristili zapravo vladaju određenim stranim jezikom.

Korištenje engleskih i internacionalnih riječi nismo primijetili samo u replikama korisnika, već i u njihovim nadimcima. Korisnici na portalu *Kecaj.sk* koji su se odlučili za engleske ili internacionalne nadimke bili su u manjini u vremenu kad smo prikupljali materijale, ali neki od njih su: *Candy i Shark, Titanchamon*. Većina korisnika imala je nadimke koji su bili varijacija na njihovo ime (pravo ili lažno, ne znamo, ali se radilo o slovačkim imenima) ili su pak iskoristili neku drugu slovačku riječ kao nadimak (*Rado0025, martinuska, TereziaTvoja, Ivanka15, Zuzka93, Marta6, nikto45, smutnesrdce* itd.)

5.4.2. Kratice

Demčišáková (2001:137) objašňuje da su kratice jedne od najstarijih pojava u komunikaciji na računalnim mrežama. Razlozi su različiti: korisnicima se čini predugim napisati poznate duge izraze ili određene fraze, žele uštediti vrijeme i što brže poslati svoj odgovor. Drugi je razlog povijesnog karaktera. U počecima mrežne tehnologije brzina višestrukog spajanja bila je manja nego danas te je bilo bitno uštediti vrijeme i smanjiti trošak. Zato su nastale skraćenice često korištenih izraza, a danas one postaju sve kreativnije. Neke nastaju križanjem izgovora određene riječi s njenom fonetičkom transkripcijom u obliku jednog slova. Samo pri pogledu na skraćenicu ne moramo odmah znati što ona znači, već to shvatimo kad ju pročitamo. Većina kratice vezana je za engleski jezik, npr. *4you* (*for you* = „za tebe“), još kraći oblik je *4u*. Primjer za kraticu slovačke riječi nastalu na tom principu je *s5* (*spät'*) ili *o5* (*opät'*) koja može iskoristiti npr. u rečenici „Som s5“ što bi značilo „Evo me natrag“ ili „Vratio/la sam se“ koju će korisnik napisati nakon što nakratko iziđe te ponovo pristupi chatu.

Popis slovačkih (i čeških) kratice i akronima preuzetih s Wikipedije⁷:

<ul style="list-style-type: none">• TTV - to ti vravím• vp - v poriadku / v piči (interpretacija ovisi o kontekstu)• btd - bud' taký dobrý/á• d - ďakujem• ee, nn - nie• f/vpoho, f/vp - v pohode• hh - he he (smijeh)• jj - jo jo• kk - ok ok• kkt - kokot (vulgarno)• mf, mfp - mám v piči (vulgarno)• nj - no jo• njn - no jo no• nn - nie nie• nz, nzc - nie je za čo• nwm - neviem• jnwmž - ja neviem už• BB - big buzerant• pp - papa• ppc - po piči (vulgarno)	<ul style="list-style-type: none">• p, pdp - páľ, páľ do piče, koristi se kao „vypadni“ (vulgarno)• s5 - spät' („som s5“)• o5 - opät' („som tu o5“)• Sklp - Sklapni (drž hubu)!!!• MTVR - Mám ťa veľmi rád/a / Mám ťa v riti (interpretacija ovisi o kontekstu)• LT - lubim ťa• LTT - len tak tak• mmt - Moment• dpr - doparoma• idt - idiot• dkl - do kelu• twl - ty wole• ccj - co ci jebe (vulgarno)• kks - kokos (iznenađenje, uzdah) - (interpretacija ovisi o kontekstu)• vtr - v tvojej riti (vulgarno)• ss - Super Srandá
--	--

⁷ https://sk.wikipedia.org/wiki/Internetov%C3%BD_slang (26.8.2018.)

Korisnici također koriste kratice i akronime engleskih izraza koji su postali uobičajeni pri pismenoj ali i usmenoj komunikaciji mladih te ih koriste ljudi diljem svijeta bez obzira na svoj materinji jezik. Najpoznatije i najčešće korištene su:

OK (ok, u redu), WTF (*what the fuck* / koji vrag), PLS (*please* / molim te), TNX ili THNX (*thanks* / hvala) OMG (*oh my god* / o moj bože), LOL (*laughing out loud* / smijem se naglas), ROFL (*rolling on the floor laughing* / valjam se po podu od smijeha), BTW (*by the way* / usput), FB (*facebook*) i tako dalje.

Primjeri:

vlasto «-» **oki** (jedna od varijanti *OK*)

Nickyyyy «-» **wtf**

Plankton «-» *ivanka15* **Ja nemám FB**

borpost «-» *smutnesrdce* **plls** *pjosim si kavicku* (*plls* je varijanta *pls*, tj. *please*)

Napravit ćemo malu digresiju i u ovom zadnjem primjeru ćemo obratiti pozornost i na ostatak rečenice korisnika *borposta*: „*pjosim si kavicku*“. Demčišáková (2001:136) se kratko dotakla takvog načina izražavanja u svom radu i kaže kako je motiv za korištenje dječjeg jezika izražavanje određenog raspoloženja.

Iz sljedećih primjera iz razgovora sa korisnikom *Skipy* doznajemo dvije slovačke kratice:

Skipy::*D:D:D..nzc*

Skipy je napisao *nzc* kao kraticu za „nemaš za čo“. Doznali smo da to također možemo napisati kao *nz*, a Barbora Mochňacká u svom radu (2008:545) napominje da postoji i oblik *nmz*.

U sljedećem razgovoru doznali smo prvu vulgarnu slovačku kraticu:

Skipy: :) *no po nasom by sa to dalo asi takto - dpc* :))

Coldfeet: *ok, teraz mi musis vysvetlit.. dlhsia forma je?*

Skipy: no je to dost vulgarne - dpc -do pici alebo do pice

Nakon vremena provedenog na slovačkom chatu sa sigurnošću možemo reći da je upravo ta kratica najkorištenija kratica. Pogledajmo dio razgovora između korisnika *Shark* i *Rado0025*:

23:17:48 *Rado0025* «-» *Shark* *drbe*

23:18:32 *Shark* «-» *Rado0025* *čo dpč*

23:19:06 *Rado0025* «-» *Shark* *ja si nič neleštim*

23:20:00 *Shark* «-» *Rado0025* *preco*

01:33:17 *Rado0025* «-» *Shark* *lebo dpč*

Napominjemo da je u prethodnim primjerima ostavljeno vrijeme razgovora s namjerom da se dokaže povezanost replika ova dva korisnika.

Budući da smo se u gornjim primjerima dotakli kratica psovki, navodimo još jedan u kojem je iskorišteno *kkt* (tj. kokot) što je vulgarizam i označava muški spolni organ.

Nickyyyy «-» *pepik* *PAL do pice ty kkt*

Pričajući s jednim od korisnika, saznali smo da kada je osoba nečim iznenađena, to će prenjeti izrazom s kojim se u hrvatskom jeziku ne susrećemo i ne koristimo ništa slično a to je „Ty kooooos“ ili samo „Kokos!“ koji ima i svoju kraticu:

ivanka15 «-» *Kks* *vlasto os jedu neposoelam tebe bleskovky ale druhym*

Kako bi slovački korisnik čim brže rekao da je sve u redu ili kolokvijalnije „sve pet, dobro je“, tj. *v pohode*, za to će iskoristiti ovu kraticu:

Ginger3 «-» *v poho*

Primjeri ostalih kratica:

edhardy17: *všetkým je tu symp slečna na zoznamko?foto mam v albe* (sympatická, fotografia, albume)

Runningman: ja si to nemyslim..viem to..poznám ich,sam som slovak.. proste vždy zavidia,sk-usaju ti podraziť nohy,,atď..

5.4.3. Vulgarizmi i pejorativi

Osim već gore spomenutih vulgarnih kratica u engleskoj i slovačkoj varijanti (*dpc* i *kkt*), u razgovorima uočavamo i pune oblike psovki te raznorazne uvrede.

ivanka15 «-» Plankton Si kokot

tullamore «-» To aj z adopa urobila ta defka úplného kokota?

Nickyyyy «-» pepik PAL do pice ty kkt

borpost «-» aXAx daj zuzke pokoj,ty kozojebec...

pepik «-» ty pičo

Candy «-» Shark peťo ty si super chalan už som ti to hovoril, neznižuj sa na ich úroveň, ako môžeš písať take pičoviny mi povedz

Candy «-» all hmm, rozmyšľam komu z vas tu jebe najviac, ale ako tak pozeram, neviem vas ohodnotiť. prihlási sa niekto kto si myslí že je najviac jebnutý?

Korisnici međusobno razgovaraju onako kako bi razgovarali i u stvarnom životu, a rekli bi smo čak i opuštenije i bez mnogo samokontrole. Uvrede i psovke između nepoznatih sudionika razgovora su na chatu, ali i općenito u virtualnoj komunikaciji, zasigurno češće nego u razgovoru u realnom životu. Razlog je taj što se korisnici nalaze u sigurnosti svoga doma, ne gledaju sugovornika u oči te u bilo kojem trenutku mogu prekinuti razgovor bez većih neugodnosti. Upravo se zbog toga ne ustručavaju psovati i dijeliti uvrede jedni drugima. To je sociološko-psihološki aspekt ponašanja na chatu koji smo spominjali ranije. Chat je zapravo mjesto gdje je gotovo sve dozvoljeno i nema sankcija (osim ponekad već spomenutog *bannanja*, tj. izbacivanja sa chata, ako osoba zaista pretjera te na to reagiraju *admini* chata). Nešto što bi u stvarnom životu možda eskaliralo tučnjavom ili nekom nesrećom, u prostoru chata može samo eskalirati jačim verbalnim uvredama od druge strane koje bi vrlo vjerojatno bile napisane velikim tiskanim slovima kako bi se još jasnije i „glasnije“ prenijela uzrujanost i ljutnja.

5.4.4. Umanjenice

Korištenje umanjenica svojstveno je razgovornom stilu Slovaka te ih sukladno tome nalazimo i na chatu. To su često pozdravi *čauko*, *dobre ranko*, *ranecko* (književno: čau/čaute, dobré ráno) i ostalo:

*smutnesrdce «-» aku si das aj s **mlickom** ci bez moj brat povedal ze robim vybornu **kavicku** tak dufam ze ti bude chudnat*

*zuzkap85 «-» martinuska **ahojik***

*edhardy17: všetkým je tu symp slečna na **zoznamko**?foto mam v albe*

*Rado0025 «-» TereziaTvoja ja teba ešte **lasočka** moja viac*

*Rado0025 «-» TereziaTvoja **cmuky cmuky***

Shark «-» andrejočka

tullamore «-» Petriček

5.5. Emotikoni

Razgovor na chatu je zbog brzine odvijanja i prisutnosti obaju sudionika razgovora sličan usmenoj komunikaciji putem telefona ili onoj uživo, no njime ipak ne možemo prenjeti u potpunosti jasnu poruku jer nam nedostaje zvučni aspekt (ton glasa i način govora koji sugovorniku daje do znanja da se radi npr. o sarkazmu), a i neverbalna komunikacija iz koje također možemo iščitati mnogo više od same poruke koju nam sugovornik prenosi verbalizacijom svojih misli (Komrsková, 2014:1). Elementi govorne situacije se u pisanu komunikaciju preko računala unose upravo dodatnim slikovnim znakovima, tj. emotikonima. Komrsková (2014:3) navodi definiciju emotikona od Amaghloubeli (2012):

„Emotikon (riječ nastala od *emotion* i *icon*) je facijalna ekspresija predstavljena kombinacijom interpunkcijskog znaka, slova ili drugih znakova koji, gledani sa strane, podsjećaju na izraz lica ili, rijede, geste.“⁸

Definicija koju doznajemo iz rada Ivasa i Žaje (2003:82) glasi:

„Emotikoni (engl. *emoticon*) ili smajlići ili smješci su slikovni izrazi emocija, raspoloženja i stavova (u pravilu shematizirano oslikavajući odgovarajući izraz lica) te radnji, situacija, bića i predmeta.“

Oni također prikazuju hranu, životinje, biljke, prirodne pojave, zanimanja itd.

Komrsková (2014:2) govori kako o samom nastanku emotikona ne znamo mnogo te da su špekulacije o najstarijim pojavama emotikona nastale na trenutnom poimanju emotikona, dakle, da se emotikonima smatraju bilo kakve kombinacije interpunkcijskih znakova, brojeva i slova u starijim pisanim tekstovima, najčešće tiskovinama. Postoji više vrsta emotikona, ugrubo ih možemo podijeliti na istočnjačke i zapadnjačke. Mi ćemo se ovdje baviti potonjima, a njihovim se ocem smatra Amerikanac Scott Fahlman koji je na mreži Carnegie Mellon Universityja 1982. predložio da se u diskusijama koristi kombinacija znakova :-) na kraju izjave zamišljene kao vic ili nešto smiješno, a kombinacija :-(pri ozbiljnim komentarima, odnosno uz sve za što nije predviđeno da bude smiješno.⁹

Sam pojam *emotikon* u lingvistici se počeo koristiti otprilike od kraja 90. godina 20. stoljeća (Komrsková, 2014:3). Što se tiče konkretnog korištenja emotikona, razlika između poruke koju izražavamo licem u lice i pisane poruke na chatu je to da emotikon ili „slikovni komentar slijedi tekstualni (verbalni) sloj poruke“ te da se zbog toga

„ta komunikacija bitno razlikuje od govorne, u kojoj je neverbalni ili koverbalni komentar simultan s verbalnim dijelom poruke (u prozodiji) ili čak prethodi (u slikovnoj ili simboličkoj spontanoj gesti)“ (Ivas, Žaja, 2003:82).

To naglašava i Mochňacká (2008) koja kaže da emotikoni dolaze obično nakon interpunkcije na kraju ili u sredini odgovora.

Danas postoje i animirani emotikoni koji prikazuju određenu radnju, na primjer grljenje.

Najosnovniji i ujedno najčešće korišteni emotikoni upravo su oni koji prikazuju izraz lica koje je predočeno ključnim točkama- očima i ustima (ponekad i nosom) i to na način da

⁸ „An emoticon (word from emotion and icon) is a facial expression represented by a combination of punctuation mark, letters or other characters, that viewed from the side resembles a facial expression or, more rarely, gestures.”

⁹ Komrsková (2014) u svojoj fusnoti navodi da se pogleda original te ideje na <http://www.cs.cmu.edu/~sef/Orig-Smiley.htm> (15.8.2018.)

su oči uglavnom izražene dvotočkom ili točka zarezom, a usta zagradama, određenim slovima ili brojevima:

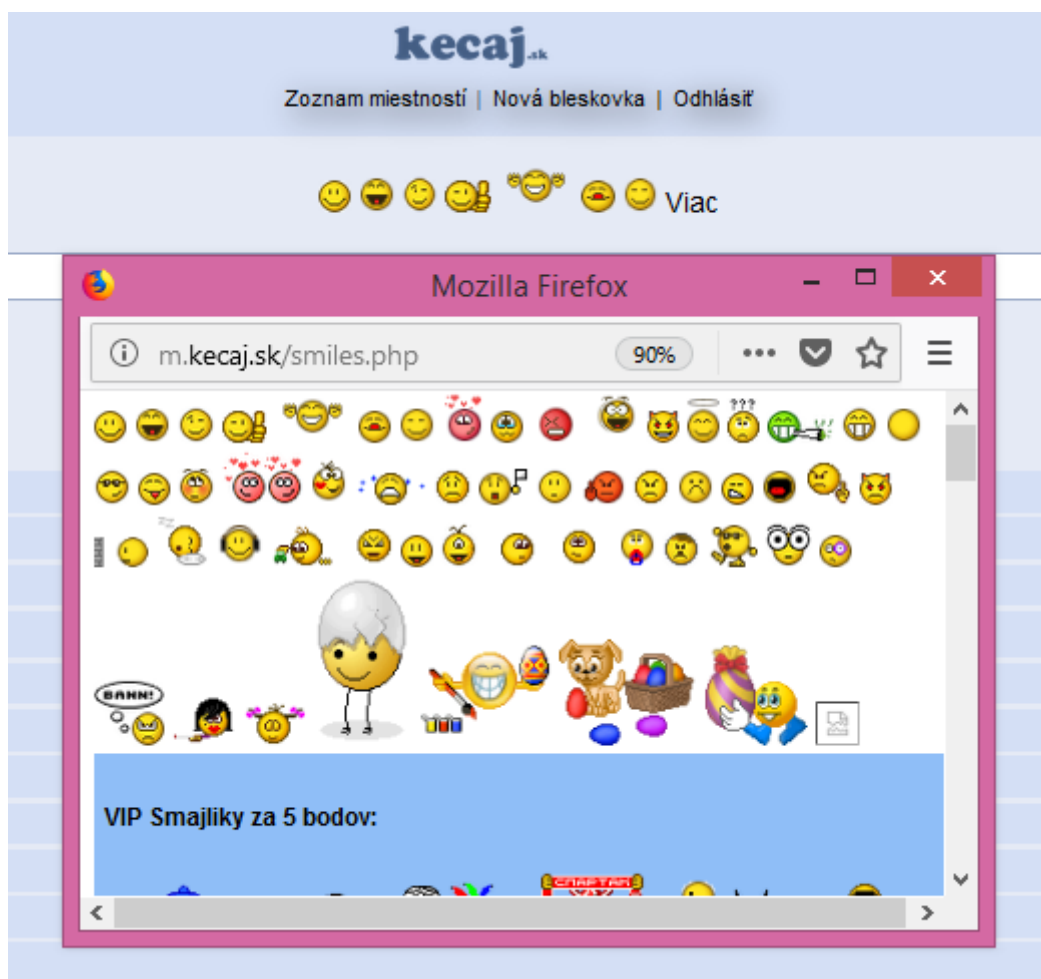
:~) :) :o) :] :3 :c) :> =] 8) =) :} :^)	osmijeh, veselje, razigranost	:* :^* ('){')	poljubac
:-D 8-D xD XD =D =3 B^D	glasno smijanje	;-) *-) ;~] ;D ;^) :-,	namigivanje
:- (>:[:-c :-< :< :-[:{	tuga, rastuženost	>:P :-P xp XP :-p =p :-P :p :-b	isplažen jezik
:!-(plač	:o >:O :-O 8-0	iznenađenje

Neki korisnici koriste najjednostavnije tipografske emotikone, dok drugi odabiru grafičke emotikone (emotikoni u formi sličica) iz galerije emotikona koju im nudi sam chat portal.

Slika 1. Brzi izbornik najkorištenijih emotikona. (www.kecaj.sk)

Klikom na *Viac* otvori se skočni prozor sa velikim izborom emotikona:

Slika 2. Galerija svih ponuđenih emotikona. (www.kecaj.sk)

Primjeri emotikona i konteksta u kojima su iskorišteni:

Skipy: :)) no po nasom by sa to dalo asi takto - dpc :))

mmmkatuska: to hej 🏠 samé chválenkárstvo atd...

Rado0025 «-» TereziaTvoja moja láska krasna

borpost «-» 🇸🇰 😊 tak dakujem

Mohykan007 «-» smutnesrdce 🌹 🌹 🌹 🌹 🌹

Candy «-» aXAx samozrejme ked si zaplatiš 🤔 🤔 🤔

Plankton «-» boleslav Stará alebo Mladá Boleslav ? 🚗 🚗

Candy «-» all ma tu niekdo hriešne chuutky???? 🤨🤨🤨🤨🤨🤨🤨

bublinka1 «-» 🤨

Alexia «-» adam141 Ty si co za exota? 🤨

martinuska «-» Tu mame pokoj 😊😊🍷🍷🍷🍷

Možemo zaključiti i sa sigurnošću reći da bi bez emotikona virtualna komunikacija bila omnogo teža i bilo bi mnogo više nerazumijevanja među korisnicima, a i sam bi razgovor trajao duže jer bi sugovornik morao opisno objašnjavati svoje raspoloženje i emocije ili pak način na koji je nešto izrekao, tj. napisao. Emotikoni uvelike olakšavaju ovakav oblik komunikacije i osiguravaju da poruka koju pošiljatelj želi prenijeti bude što točnije shvaćena.

5.6. Tipfeleri

Osim pravopisnih grešaka pri pisanju, pogreške u tipkanju još su jedna od osobitosti brze komunikacije na chat stranicama. Uglavnom su posljedica korisnikove želje da što brže napiše svoju poruku, ali ne možemo isključiti ni ostale razloge poput umora, dekoncentracije ili možda utjecaja alkohola. Kod nekih korisnika ih nećemo uočiti jer se potruže ispraviti svoj tekst prije nego pritisnu tipku za slanje replike. To je pogodnost pisane komunikacije u usporedbi s usmenom. Osoba ima mogućnost promisliti što će reći i kako se želi izraziti te popraviti slučajne greške koje su nastale pritiskom na krivu tipku. Nepisano pravilo pisane online komunikacije je ukoliko osoba pošalje poruku koja sadrži riječ ili riječi s tipfelerom, može te riječi ponovno napisati i poslati ih odmah iza originalne poruke. Ti se ispravci mogu označiti znakom zvjezdice (*) ispred ili nakon ispravljene riječi, ali to nije pravilo te svaki korisnik radi kako mu je brže i draže. Ima i korisnika koji se ne zamaraju ispravljanjem tipfelera ni tijekom pisanja poruke ni nakon njenog slanja, već računaju da će drugi korisnici shvatiti njihovu misao iz konteksta.

U sljedećem primjeru vidimo da se korisnik odlučio ispraviti bez posebnog označavanja ispravljene riječi, već samo njenim ponavljanjem u ispravnom obliku:

11:37:27 smutnesrdce «-» tak si spravme vlastni co **vi** nato:)

11:37:30 smutnesrdce «-» **vy**

Obratimo li pozornost na vrijeme kad su poruke poslane, vidimo da je prošlo samo tri sekunde otkako je korisnik uočio svoju grešku i ispravio se. Doduše, također vidimo da je napravio još dvije greške u tipkanju – nije odvojio „na“ i „to“ te je pridjev *vlastný* napisao kao *vlastni*, ali te greške nije ispravio. Moguće da ih nije primijetio, a moguće da nije ni svjestan da je pogriješio.

Korisnice *lejla* i *zuzkap85* nisu ispravile svoje tipfelere:

lejla «-» *nwriesim mne stacilo to co som dnes citala ako do mna drbala zase milost pani ..psycho to je*

zuzkap85 «-» *Shark ahopjik*

Još jedna od čestih grešaka u tipkanju je krivo odvajanje ili neodvajanje riječi tipkom razmaknicom kao što vidimo kod gorespomenute korisnice *zuzkap85* te kasnije kod *borpost*:

zuzkap85 «-» *Shark co satui dejepoviem i tu uz niekto*

zuzkap85 «-» *Candy kdesi*

zuzkap85 «-» *Beky_zv opeknyvecer ti beky*

borpost «-» *daj si ity . budeme cuckat kafe. a kecat*

Razlozi nastanka ovakvih grešaka su uglavnom brzina tipkanja ili tehničke greške u radu same tipke na tipkovnici.

5.7. Izražavanje emocija

Kroz rad smo se već nekoliko puta dotakli mogućih načina izražavanja emocija na chatu. Emocije korisnika očituju se korištenjem velikih slova (koja na internetu simboliziraju vikanje), multipliciranjem interpunkcijskih znakova i slova, emotikonima, korištenjem uzvika i oponašanjem uzdaha. Također, ukoliko chat stranica nudi tu mogućnost, korisnici se mogu dodatno izraziti naglašenim tekstom u različitim bojama. Time se korisnici trude nadoknaditi onaj neverbalni dio komunikacije koji nedostaje u pismenom izražavanju na chatu. Već smo spominjali utjecaj fizičke udaljenosti među korisnicima na njihovo izražavanje. Dodali bismo da upravo zbog te udaljenosti nestaju barijere u izražavanju te se čini kao da se emocije na chatu izražavaju puno jače i s manje suzdržavanja nego u razgovoru licem u lice. Dodatan faktor koji utječe na to je, pretpostavljamo, što chat korisnik dok piše svoju emocionalno

nabijenu repliku zapravo vidi svoj monitor, a ne lice osobe kojoj se obraća te bismo se usudili reći da korisnici koji pišu bez „filtera“ i vrijeđaju druge vrlo vjerojatno zaboravljaju da se s druge strane ekrana nalazi prava osoba, baš poput njih, koja također ima osjećaje i na koju će utjecati njihove negativne riječi. Uvrede, psovke i emotikone smo obradili ranije u radu, tako da ćemo se ovdje više koncentrirati na druge načine izražavanja emocija.

Sada ćemo na primjerima pokazati kako su korisnici izražavali svoja raspoloženja. Multipliciranjem slova:

aXAx «-» Beky_zv 😊 ahooooooooj 😊

TereziaTvoja «-» Ahojteeeee

fero66 «-» nudáááááá

ivanka15 «-» Nieeeee sused!

Multipliciranjem interpunkcija (najčešće uskličnika) u kombinaciji s pisanjem cijele ili djelova rečenice velikim slovima u svrhu dodatnog naglašavanja:

Plankton «-» Ste zly na Radka !!!! Vy hyeny

Mohykan007 «-» tullamore toto nie je cesky chat,!! tu sa nedavaju bodiky za pismenka . ty zlatokopka

uzmijebeztebadlho «-» admin v pátek se pije!!!!!!

Candy «-» Shark NA MARTINKU ANI KRIVEHO SLOVA!!!! NIKDY NIDKO!!!!

Candy «-» Shark ty nechaj srdce napokoji!!! pojde spat' kedy CHCE

Oponašanjem uzdaha i zvukova tipičnih za usmenu komunikaciju koji izražavaju razmišljanje, shvaćanje, iznenađenost, smijeh itd.:

Beky_zv «-» Hm

Alexia «-» Hm. Stále mlčí...

anjelik1111 «-» Alexia hm asik takejo som este nevidela vzdy mlcel

smutnesrdce «-» ach jo

tullamore «-» Ach

Shark «-» aha srdce caw :DDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDDD

Rado0025 «-» TereziaTvoja aha

borpost «-» no a keby aj... xixi

TereziaTvoja «-» Haha tu som sama

borpost «-» mnam

„Aha“, „mhm“ i ostali zvukovi koje svaka osoba redovito koristi prilikom usmene komunikacije svjesno ili nesvjesno imaju svoje mjesto i funkciju u chat komunikaciji. U usmenom razgovoru njihovim izgovaranjem popunjavamo mjesta između izjava našeg sugovornika kako bismo mu pokazali da ga slušamo, a kod razgovora preko telefona još su i bitniji jer ukoliko je sa druge strane slušalice samo tišina naš sugovornik ne zna razumijemo li ga i slušamo li ga uopće. Kod chat komunikacije je sličan slučaj, pogotovo u javnoj *miestnosti* gdje se lako izgubiti između poruka više korisnika koji međusobno pričaju. To vidimo u sljedećem primjeru: *Rado0025 «-» TereziaTvoja aha*. Dakle, korisnik *Rado0025* se obraća korisnici *TereziaTvoja* i sa svojom replikom „aha“ se referira na nešto što je ona napisala te joj daje do znanja da je njena poruka uočena i shvaćena.

6. Zaključak

Nakon analize materijala prikupljenog sa chat stranica, možemo zaključiti da se hipoteza koju smo postavili u uvodu rada pokazala točnom. Tijekom rada smo objasnili i primjerima potkrijepili osobitosti chat komunikacije koje smo uočili tijekom vremena provedenog na tim stranicama. Zaključili smo, dakle, da se većina korisnika ne pridržava pravopisnih pravila, pogotovo pri korištenju, odnosno nekorištenju dijakritičkih i interpunkcijskih znakova te pri pisanju velikog i malog slova. Kako bi brže napisali i prenijeli svoju poruku ekonomiziraju svoj tekst na način da koriste kratice (npr. slovačke: *nzc*, *kks*, *dpc* i engleske: *pls*, *thx*, *wtf*) ili pak svoje raspoloženje i emocije izražavaju emotikonima bez ili uz vrlo malo popratnog teksta. U izražavanju korisnika primijetili smo i korištenje stranih riječi te da se jedni drugima obraćaju na neformalan način, a također i na mnogo ekspresivniji način nego što bi to činili da razgovaraju licem u lice. Na jezik korisnika računalne komunikacije fizička neprisutnost sugovornika ima velik utjecaj jer se korisnici nalaze u sigurnosti svog doma te se izražavaju slobodnije što smo mogli vidjeti u primjerima kada smo govorili o vulgarizmima i pejorativima. Općenito bismo mogli reći da je način komunikacije na internetu posebna vrsta razgovornog stila koji obiluje internet žargonom i slengom te je u puno manjoj mjeri prisutan književni jezik.

Iako svaka pisana pa tako i računalna komunikacija nudi mogućnost ispravljanja izjava prije objavljivanja, pažljivo uređivanje napisanog teksta i autorovog promišljanja nad njim te na kraju i stvaranja svog vlastitog stila pisanja, to ne vidimo često u razgovorima na chatu. Rekli bismo da je to zato jer je smisao chat komunikacije što brži i direktniji prijenos misli i osjećaja među sugovornicima u realnom vremenu te upravo to objašnjava sve njene karakteristike kojima smo se bavili u radu.

7. Literatura

Amaghlobeli, N. (2012). Linguistic features of typographic emoticons in SMS discourse. *Theory and Practice in Language Studies*, 2, s. 348 – 354.

Demčišáková, E. (2001). Jazyk účastníkov internetových dialógov. // *Kultúra slova*. 35, 2001, s. 129 – 143. Dostupno na <http://www.juls.savba.sk/ediela/ks/2001/3/ks2001-3.html> (3.7.2018.)

Findra, J. (2004). *Štylistika slovenčiny*. Martin: Osveta

Findra, J. (2009). *Úskalia internetovej komunikácie*. Slovensko, 9. 1. 2009 (Verejná správa 1/2009) Dostupno na <https://www.e-obce.sk/clanok.html?id=852&akcia=novykomentar> (5.7.2018.)

Findra, J.(1997). Štylistika internetových textov. // *Slovenská reč*. roč. 62, 1997, č. 5, s. 257 – 267.

Dostupno na http://www.juls.savba.sk/ediela/sr/1997/5/sr1997_5.pdf (5.7.2018.)

Hladka, Z.: Cizojazyčné prvky v korespondenci mladých ľudí. // *Naše reč* 86, 2003, č. 5, s. 241-250

Ivas, I., Žaja, L. (2003). Znakovi usmene komunikacije u pisanoj komunikaciji na IRC-u i ICQ-u // *Medij. istraž.* (god. 9, br. 1) (77-97). Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/23326> (10.7.2018.)

Kameníková, L. (2013). *Jazyk chatu (lexikální analýza)*. Magistarski rad. Olomouc: Filozofická fakulta. Dostupno na <https://theses.cz/id/s2xabi/00179097-742609960.pdf> (3.7.2018.)

Komrsková, Z. (2014). *Emotikony a lingvistika*. Dostupno na: https://www.academia.edu/10001278/Emotikony_a_lingvistika *Emoticons and Linguistics* (15.8.2018.)

Macich, J. (2012). *Od zrodu prostého textového chatování po FullHD video* [online]. Dostupno na <https://www.cnews.cz/tema-od-zrodu-prosteho-textoveho-chatovani-po-fullhd-video-1-dil/> (5.7.2018.)

Mochňacká, B. (2009). *Jazykovo-semiotické parametre fungovania chatovej komunikácie*. Dostupno na https://barboramochacka.weebly.com/uploads/3/8/5/6/3856037/jazykovo-semioticke_parametre_fungovania_chatovej_komunikacie.pdf (4.7.2018.)

Mochňacká, B. (2008). *Špecifiká a funkcie synchronickej elektronickej komunikácie (chatu)*. U: Slančová, D., Bočák, M., Žarnovská, I. (eds.): 3. študentská vedecká konferencia. Zborník príspevkov. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, s. 538 – 546. Dostupno na: http://www.pulib.sk/elpub2/FF/Slancova2/pdf_doc/mochacka.pdf (4.7.2018.)

Mochňacká, B. (2012a). *Diskurz sociálnych sietí – semiotická a jazyková charakteristika*. Dostupno na <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Rusnak2/subor/Mochacka.pdf> (4.7.2018.)

Mochňacká, B. (2012b). Variácie a experiment – diskurz súčasnej počítačom sprostredkovanej komunikácie (CMC). // *Jazyk a kultúra*. 3, č. 10. Dostupno na www.ff.unipo.sk/jak/10_2012/mochacka.pdf (4.7.2018.))

Rehm, G., Uszkoreit, H. (Ur.). *Slovenský jazyk v digitálnom veku / The Slovak language in the digital age*. (e-book) Dostupno na <http://www.meta-net.eu/whitepapers/e-book/slovak.pdf> (12.8.2018.)

Reid, E. (1991). *Electropolis: Communication and Community On Internet Relay Chat*. Dostupno na <http://www.aluluei.com/electropolis.htm> (20.7.2018.)

Ševčíková, A., Šmahel, D. (2010). Konstrukce virtuální identity u dospívajících uživatelů internetu. U: *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*. Macek, P., Tyrlik, M. Brno: Masarykova univerzita, s.113-130

<http://www.cs.cmu.edu/~sef/Orig-Smileys.htm> (15.8.2018.)

<https://glosbe.com/sk/en/> (3.9.2018.)

<http://hjp.znanje.hr/> (29.8.2018.)

<http://www.kecaj.sk/> (15.8.2018.)

<https://pokec.azet.sk/> (4.7.2018.)

<https://slovník.azet.sk/> (3.9.2018.)

<http://slovník.dovrecka.sk/slangovy-slovník> (3.9.2018.)

<http://slovníky.korpus.sk/> (3.9.2018.)

<http://scienordenordic.com/mhm-and-other-sounds-help-conversations> (28.8.2018.)

https://sk.wikipedia.org/wiki/Internetov%C3%BD_slang (26.8.2018)

